

Регіональне регулювання діяльності ТНК концентрується в рамках Європейського союзу, Латиноамериканської економічної системи і Содружества незалежних держав і деяких інших іноземних держав.

Таким чином, можна стверджувати, що процес становлення і визнання міжнародної правосуб'єктності ТНК відбувається в цілому за допомогою впливу концепцій і економічної сили ТНК. Саме міжнародний рівень регулювання діяльності ТНК є найбільш цілеспрямованим для здійснення ефективного контролю за ТНК.

Савін Д. С.,
студент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ

Інтеграційні процеси, що відбуваються сьогодні у світі, зумовлюють необхідність аналізу окремих правових явищ, серед яких особливу увагу привертає юридичний статус транснаціональних корпорацій (ТНК). Одними з перших, хто поставив питання про визнання міжнародної правосуб'єктності транснаціональних корпорацій, були правові радники самих компаній. Питання про визнання такої правосуб'єктності ставилися тому, що такі корпорації існують не одне століття, і за цей час вони побували у різних правових статусах. Правовими радниками транснаціональних корпорацій були Франциско Вітторія, Франциско Суарес, Альберіко Джентілі та інші відомі фахівці. Наприклад, міжнародна правосуб'єктність Ост-Індської компанії обґрунтовувалася саме такими радниками.

У ХХ ст. вплив транснаціональних корпорацій на міжнародні відносини, особливо на міжнародні економічні зв'язки, суттєво зріс. В наш час ТНК вирішують не тільки економічні, а й принципові політичні питання, що стосуються міжнародного співробітництва. Економічні кризи в країнах, державні заколоти, оголошення банкрутства, часто є результатом, виконаним на замовлення певної ТНК.

Кінець XX–початок XXI ст. ознаменувався в економіці, праві та соціальній сфері, періодом, якому притаманний такий феномен як глобалізація. Значення транснаціональних корпорацій у час глобалізації посилюється. Прояви цього явища, можна побачити на прикладі того, що активність ТНК стала однією з причин виникнення ринку євровалют, єровекселів та інших фінансових засобів функціонування міжнародної торгівлі.

Сам термін «транснаціональні корпорації» на сьогодні не є сталим. Поряд з ним вживають терміни: «транснаціональні компанії», «багатонаціональні компанії-корпорації», «мультинаціональні компанії-корпорації», «глобальні компанії-корпорації». Поняття ТНК, наводяться юристами, що представляють різні галузі правових наук. В даному дослідженні особливу увагу привертають праці вчених-міжнародників. Як узагальнив К. Шміттофф, до спроби легального визначення ТНК у документах ООН 1974-1975 рр. ці корпорації визначалися як група компаній з різною національністю, економічно єдиних, зі зв'язком через акції чи шляхом укладення договору або через управлінський контроль. На думку Ш. Лебен, багатонаціональне підприємство характеризується побудовою на інституційних засадах («система участі», материнське – дочірнє підприємство) або договірних без залежності підприємств. [2, с.12].

Транснаціональна компанія (корпорація) — компанія (корпорація), що володіє виробничими підрозділами в декількох країнах.

За визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональні корпорації (ТНК) — це «підприємства, що складаються з материнського підприємства та його закордонних філіалів», при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати цього статусу.

ТНК створює систему міжнародного виробництва, розподілену між кількома країнами, але контрольовану з одного центру — материнської компанії.

На думку більшості іноземних юристів, ТНК як гігантським підприємствам притаманні такі характерні риси:

- 1) володіння у декількох державах різними виробничими одиницями, що не можуть розпоряджатися кінцевим результатом своєї діяльності;

- 2) велике різноманіття продукції, що виробляється на цих підприємствах, надає їм можливість одночасного доступу до значної кількості ринків та країн;

3) наймання транснаціональними підприємствами найкомпетентніших фахівців у сфері науки управління, вивчення ринків, громадської думки;

4) глибоке знання політичних механізмів тих держав, де вони діють.

Спроби регулювати діяльність ТНК здійснюються як окремими державами, так і групами держав і через міжнародні організації. Загальним положенням є принцип, закріплений у Хартії економічних прав та обов'язків держав (ст. 2): кожна держава має право регулювати і контролювати діяльність ТНК у межах своєї національної юрисдикції і вживати заходів для того, щоб така діяльність не суперечила її законам, нормам постановам і відповідала її економічній та соціальній політиці. ТНК не повинні втручатися у внутрішні справи держави, що її приймає. Значна більшість міжнародних документів, прийнятих державами та міждержавними організаціями стосовно статусу і діяльності ТНК, мають рекомендаційний характер. Не набув юридично обов'язкового значення і керівний кодекс для регламентації окремих питань діяльності ТНК, розроблений у рамках Європейського економічного співтовариства 1977 р. У 1978 році розроблено конвенцію про попередження та усунення незаконних платежів, але вона не знайшла підтримки у держав. [3, с. 26].

Ці та інші спроби держав і міжнародних організацій урегулювати діяльність ТНК не є свідченням становлення міжнародної правосуб'єктності таких корпорацій. Міжнародна правосуб'єктність як правова категорія передбачає наявність відповідних правових норм. Можна кваліфікувати відсутність норм, які б наділяли ТНК міжнародною правосуб'єктністю. Отже, сьогодні ТНК зовсім не володіють міжнародною правосуб'єктністю. Передумовою виникнення у ТНК міжнародної правосуб'єктності принаймні у певних межах є, зокрема, їх звернення до міжнародних органів про дотримання певних норм. Єдиною умовою появи у таких корпорацій міжнародної правосуб'єктності може бути наявність норм міжнародного договору, чи таких, що містяться в інших джерелах міжнародного права, які будуть містити наявність такої правосуб'єктності. У розробленні та прийнятті таких норм права мають бути зацікавлені самі ТНК, які бажають набути міжнародної правосуб'єктності.

Дослідники міжнародної правосуб'єктності ТНК (К. Н. Окке, Дж. Фіцморіс, У. Т. Фокс, Дж. Бартон) звертають увагу на договори, які укладають транснаціональні корпорації з державами. Вчені намагаються надати таким угодам державно-владних властивостей.

Посилання на можливість застосування норм міжнародного права у відносинах із ТНК не робить останню суб'єктом міжнародного права. Коли держави закріплюють, що вони будуть застосовувати до своїх торговельних відносин Конвенцію ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.) або Конвенцію про право, яке застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу (1985 р.), – то з вищезазначеного не слід робити висновок, що відповідні юридичні особи у сфері торгівлі стали суб'єктами міжнародного права. Вироблені стандарти між державами і права та обов'язки юридичної особи – різні категорії.

Отже, висновок може бути лише один: транснаціональні корпорації не є суб'єктами міжнародного права.

Прихильники міжнародної правосуб'єктності ТНК (М. Макдугал, В. Фрідман, Ж. Тускоз) сподіваються на визнання такої правосуб'єктності через визнання «квазіміжнародного права». Вони вважають, що корпорації не підпадають під контроль жодної правової системи, а тому для регулювання їхньої діяльності слід укладати договори між корпораціями та державами. Ці договори й стануть джерелами «квазіміжнародного права». [1, с. 340].

Але все ж таки у перспективі транснаціональні корпорації можуть стати суб'єктами міжнародного права. Але вони вважатимуться тільки вторинними (похідними) суб'єктами цієї галузі права. ТНК не можуть бути первинними суб'єктами міжнародного права, оскільки не володітимуть ознакою первинних суб'єктів – суверенністю, зокрема, через небажання держав виділити із своєї юрисдикції учасників ТНК та наділити їх цією ознакою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основи теорії – К.: Либідь – 2002 – 605 с.
2. Дьомін О. О., Жавронкова В. Г. Науково-інформаційний вісник № 1, 2010 р. – ст. 12-19.
3. Стафійчук В., Барабаш Ю. Транснаціональні корпорації як геостратегічні суб'єкти // Укр. географ. журн. – 2003. № 2 – с. 21-29.